

ADVIES UITGEBRACHT DOOR
DE ECONOMISCHE EN SOCIALE RAAD
VOOR HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST
TIJDENS ZIJN ZITTING VAN 19 APRIL 2012

inzake

**het tweejaarlijkse Verslag 2010-2011 over Bestaansonzekerheid, Armoede, Sociale
Uitsluiting en Ongelijke Toegang tot de Rechten**

TWEEJAARLIJKSE VERSLAG 2010-2011 OVER BESTAANS- ONZEKERHEID, ARMOEDE, SOCIALE UITSLUITING EN ONGELIJKE TOEGANG TOT DE RECHTEN

**Advies van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk
Gewest. 19 april 2012**

Aanhangigmaking

Op 29 februari 2012 heeft de ESRBHG vanwege de Dames Huytebroeck en Grouwels, Leden van het Verenigd College bevoegd voor Bijstand aan Personen, een adviesaanvraag ontvangen betreffende het zesde tweejaarlijks Verslag over bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Deze aanvraag past in het kader van de uitvoering van het op 5 mei 1998 ondertekende Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestending van het armoedebeleid.

Sinds 2005 heeft de Raad adviezen over vier van de tweejaarlijkse Verslagen geformuleerd.

Anderzijds richt het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad zich regelmatig tot hem voor adviezen over de Brusselse Verslagen en Plannen voor armoedebestrijding, in het kader van de ordonnantie van 20 juli 2006 van de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende het opstellen van het Armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Onlangs op 28 februari 2012 heeft het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zich tot de Raad gericht om, in het kader van de opmaak van het Brussels Actieplan Armoedebestrijding 2012, een advies te formuleren over drie kwesties aangaande de armoedeproblematiek bij jongvolwassenen (16-25 jaar).

Dit advies van de Raad werd door de gezamenlijke Commissies « Economie- Werkgelegenheid- Fiscaliteit-Financiën » en « Diversiteit, Gelijkheid van kansen en Armoede » van de Raad van 15 en 28 maart 2012 voorbereid, en vervolgens tijdens zijn Plenaire zitting van 19 april 2012 goedgekeurd.

Advies

Inleiding

De Raad wil eerst en vooral de kwaliteit benadrukken van het werk van de auteurs van het Verslag en van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. De inhoud van de thematische onderzoeken is zeer ingewikkeld voor elk van de thema's die dit jaar aan bod kwamen, zowel voor dat van het recht op wonen, als voor dat van de toekomstperspectieven van jongeren. Tevens benadrukt hij de toegankelijkheid van de tussenkomsten, die ervoor zorgt dat iedereen deze kan begrijpen.

De Raad kan de benadering die voor de opmaak van het Verslag werd weerhouden naar juiste waarde schatten. Het baseert zich op de vaststellingen en analyses van heel veel verschillende actoren : personen die in armoede leven en hun verenigingen, maatschappelijke werkers van privé- en overheidsdiensten, vakmensen die bij de bestudeerde thema's zijn betrokken, sociale partners, besturen, ... Voorts laten de ontmoetingen die werden georganiseerd het toe om de probleemstellingen ten volle te begrijpen en om aldus relevantie aanbevelingen te formuleren, rekening houdend met de complexiteit ervan.

Tot slot staat **de Raad** positief tegenover het feit dat het Verslag 2010-2011 zich toespitst op twee probleemstellingen waarvoor de Brusselse sociale partners bijzonder veel aandacht hadden en nog altijd hebben, omdat deze uitdagingen voor Brussel zijn : (recht op) **wonen** en (de toekomstperspectieven van) **jongeren**, met name voor laatstgenoemden, wat betrekking heeft op hun beroepsverloop van school naar tewerkstelling.

Huisvesting is een recht dat door de Grondwet wordt gewaarborgd (art. 23), maar moet toch nog financieel haalbaar en/of « behoorlijk » zijn vanuit het oogpunt van de kwaliteit ervan.

Tevens sluit **de Raad** zich aan bij de aanbevelingen die werden geformuleerd om de uitoefening van het recht op wonen voor iedere burger effectief te maken (hoofdstuk I) en om zich in België te richten naar een resultaatsverbintenis op het vlak van wonen (zoals in Frankrijk en Schotland) ten aanzien van de publieke overheden en de privé-eigenaars (hoofdstuk II).

Bijgevolg zal **de Raad** voor wat Deel I « Recht op wonen » betreft in de beschouwingen van zijn advies maar ingaan op enkele paragrafen, zoals « *de onroerende voorheffing herzien en daarbij rekening houden met de toestand van het goed* » of « *de individualisering van sociale rechten* ».

De Raad verheugt zich erover dat het Verslag zich op jongeren concentreert. In zijn advies van 28 oktober 2010 inzake het Brussels Actieplan 2010 maakte hij zich immers al de bekommernis eigen dat : « *meer aandacht schenken aan kinderen en jongeren een belangrijke sleutel is voor een preventief beleid inzake armoedebestrijding* ».

In het licht van de talrijke bijdragen die **de Raad** heeft geleverd aan de verschillende Verslagen van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, dat aanbevelingen naar de publieke overheden toe formuleert, zou hij het recht hebben om vanwege deze overheden een evaluatie te verkrijgen in termen van effecten op de effectieve uitoefening van de grondrechten door de betrokkenen, evenals van positieve effecten op de leefomstandigheden die armoede kenmerken. **De Raad** vraagt om op de hoogte te worden gehouden van de opvolging van dit tweajaarlijks Verslag.

Tevens zou **de Raad** willen dat het Verslag duidelijker zou weergeven tot welk machtsniveau de geformuleerde aanbevelingen zich richten. Hij stelt voor om een samenvattende tabel op te maken om zo te bepalen tot wie de aanbevelingen zich richten.

In de uitwerking van de toekomstige tweajaarlijkse Verslagen stelt **de Raad** voor om van bij de opmaak ervan de genderdimensies erin op te nemen (beginsel van *gendermainstreaming*).

Hij vraagt de publieke overheden ook om in de toekomst aandacht te besteden aan de coördinatie, in de tijd, van de adviesaanvragen « armoede » tussen de verschillende machtsniveaus en tussen de adviesinstanties of ten overstaan van eenzelfde thematiek (bijv. : jongeren).

De Brusselse context

Deel I : Recht op wonen

De demografische toename die voor de komende decennia wordt voorspeld, zal met name de **vraag** naar woningen aanzienlijk verhogen. Deze bevolkingsexplosie dreigt dan ook nieuwe armoedesituaties te creëren, indien hierop niet op correcte wijze wordt geanticipeerd¹.

De Raad vestigt de aandacht op het feit dat er, in tegenstelling tot de andere twee Gewesten, een grote verhouding huurders ten opzichte van eigenaars bestaat (41,3 % eigenaars²) en een hoge graad van huurrotatie in het Brussels Gewest.

De Raad staat positief tegenover het feit dat het Verslag de stijging en het verschil van de huurkosten in Brussel erkent. Hij vraagt om rekening te houden met de gevolgen van deze vaststelling. Hij stelt vast dat het feit dat de huurprijzen sterker zijn gestegen dan de indexering, samen met de verarming van Brussel aanleiding geeft tot een stijgende sociale vraag naar woongelegenheid³.

De Raad geeft aan dat mensen met een slechte sociaaleconomische positie vaak te maken krijgen met uitsluitingsfactoren op het vlak van inkomen, afkomst, huidskleur, ...⁴ « *De rassendiscriminaties worden vandaag overbelicht, maar omdat ze verloren gaan in de grote hoeveelheid van diverse verbloemde discriminaties, blijven de impact en betekenissen ervan de actoren ontgaan* »⁵.

Het Verslag maakt gewag van het recht op een betaalbare woning, evenals van het recht op een behoorlijke huisvesting. De « Welzijnsbarometer » van het « Brussels Armoederapport 2011 » vermeldt dat : « *De hoge huur- en aankooprijzen van woningen als gevolg hebben dat een niet verwaarloosbaar deel van de bevolking in te dichtbevolkte woningen of in huisvesting van slechte kwaliteit woont of moet verhuizen naar buiten het Gewest. In het Brussels Gewest betreft ongeveer 17,0 % van de bevolking een woning met minder dan één vertrek per persoon (NAPincl) en 3,3 % heeft geen bad/douche, toilet of warm water (EU-SILC 2009)* »⁶.

De Raad geeft het tekort aan betaalbare sociale woningen aan. Hij wijst op de kleine verhouding van sociale woningen ten opzichte van het aantal huishoudens : 7,7 %⁷ in 2010 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voorts geeft de « Welzijnsbarometer » aan dat in 2009 in Brussel gemiddeld 7,1 % van het totaal aantal woningen sociale huisvesting was. Tevens stelt men de lange wachtlijst vast en de moeilijkheid om een sociale woning te verkrijgen. Op 1 januari 2010 stonden er 37.825 huishoudens op de wachtlijst voor een toewijzing, hetzij een stijging van 958 huishoudens ten opzichte van 2009⁸.

¹ Brussels Armoederapport 2010 « Gekruiste blikken ». Bijdrage van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 18 maart 2010.

² Tweejaarlijks Verslag 2010-2011 over Bestaansonzekerheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en Ongelijke Toegang tot de Rechten (Verslag), blz. 11.

³ Gewestelijk Observatiecentrum voor de huisvesting, « *Observatiecentrum van de huurprijzen 2010* », Brussel, juni 2011, blz. 104.

⁴ Verslag, blz. 15.

⁵ Pascale Jamouille en Jacinthe Mazzocchetti, « *Adolescences en exil* », Academia L'Harmattan, 2011, blz. 320.

⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, « *Brussels Armoederapport 2011, Welzijnsbarometer 2011* », Brussel, blz. 57.

⁷ Verslag, blz.11.

⁸ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, « *Brussels Armoederapport 2011, Welzijnsbarometer 2011* », Brussel, blz. 59.

Tot slot stelt de Barometer vast dat het sociale woningpark zich wel uitbreidt met aanverwante woonformules. Op 30 september 2010 telde het Brussels Gewest 2.751 woningen die verhuurd worden door een sociaal verhuurkantoor (SVK), hetzij een stijging van 11,3 % ten opzichte van 1 januari 2010⁹.

Deel II : Toekomstperspectieven van jongeren

In het tweede deel gaat het Verslag in op de toekomstperspectieven van jongeren. Het bekijkt dit vanuit twee invalshoeken : enerzijds het verlaten van een voorziening voor bijzondere jeugdzorg en de zoektocht naar een plaats in de samenleving, en anderzijds het onderwijs en het alternerend leren en werken.

De leeftijdscategorie van 16-25-jarigen is sterk vertegenwoordigd in de Brusselse bevolking, maar bovendien is het een bijzonder kwetsbare bevolkingsgroep die vaak verschillende problematieken en achterstellingen cumuleert. Het bestaanonzekerheidsproces is het resultaat van verschillende factoren in Brussel, zoals discriminatie in het onderwijs, bij tewerkstelling, huisvesting en mobiliteit of de genderkwesties en de toegang tot cultuur/culturen. Tevens moet men de situatie aanstippen van de jongeren van vreemde origine en met name de jongeschoolden van vreemde origine en hun werkloosheidsgraad¹⁰.

« De moeilijkheden waarmee Brusselse jongeren geconfronteerd worden in de overgang naar volwassenheid, is een cruciale transitieperiode waarin de overgang wordt gemaakt van minderjarigheid naar een leven op eigen kracht »¹¹.

In de slechte levensomstandigheden¹² waarin deze jongeren vaak leven of hebben geleefd, zijn deze *« onvoldoende gewapend »* om het hoofd te bieden aan de adolescentie en om te beginnen met *« de meest delicate overgang (...), een overgang die elkeen in staat zou moeten stellen om zijn plaats te vinden in een maatschappelijk discours en om zich opnieuw in de maatschappelijke structuur te integreren »¹³.*

De toekomstperspectieven hebben ook betrekking op het vinden van een baan.

De jongeren zijn niet alleen oververtegenwoordigd in de Brusselse bevolking¹⁴, ze zijn dit ook bij de werklozen¹⁵. In Brussel heeft één derde (32 %) van de jongeren van 15-24 jaar die zich op de arbeidsmarkt bevinden geen baan en is werkloos. In sommige wijken (gemeenten) schommelt de jeugdwerkloosheid rond 40 % (Molenbeek).

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ A. Rea, C. Nagels, J. Christiaens, « *Staten-generaal van Brussel. Brusselse jongeren : sociale ongelijkheid en culturele diversiteit* », Brussels Studies, Synthesenota nr. 9, 2 februari 2009.

¹¹ Aanhangigmakingsbrief.

¹² Opgesomd door Hoofdstuk V van het Tweejaarlijks verslag 2010-2011 van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaanonzekerheid en sociale uitsluiting, blz. 105 : *« de stress die veroorzaakt wordt door armoede, door ongezonde, te kleine en te luidruchtige huizen en de gevolgen daarvan voor het huiswerk, de frequente verhuizingen, de slaap, de hygiëne enzovoort. Bij al die problemen komt dan ook nog eens dat die kinderen vaak weinig mogelijkheid tot ontspanning en hobby's hebben ».*

¹³ Pascale Jamouille en Jacinthe Mazzocchetti, « *Adolescences en exil* », Academia L'Harmattan, 2011, blz. 328.

¹⁴ *« In de loop van de laatste jaren konden we in het Brussels Gewest een sterke groei van de bevolking op beroepsactieve leeftijd vaststellen. In 2009 tellen we 226.217 jongeren van 15 tot 29 jaar, een vermeerdering van 12,8% tussen 2000 en 2009. De toename is iets sterker bij de leeftijdsgroep van 25 tot 29 jaar (14,8%) »* in « *Statistisch portret van de Brusselse jongeren bij hun toetreding tot de arbeidsmarkt* », Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, februari 2011.

¹⁵ *Ibidem.*

Deze vaststelling wordt des te meer bewaarheid bij de meest kwetsbare jonge werkzoekenden, zoals laaggeschoolde jongeren, jongeren van vreemde origine waaronder in het bijzonder de nieuwkomers, evenals jongeren met een beperking.

De bijzonder moeilijke situatie van jongeren op de arbeidsmarkt in Brussel is een hoofdbekommernis van **de Raad**. Om die reden heeft hij in januari 2008 samen met de Brusselse Hoofdstedelijke Regering een « Actieplan voor de Jongeren »¹⁶, evenals een « kaderakkoord » aangenomen.

Algemene beschouwingen

Deel I : Recht op wonen

In zijn vorige bijdragen was **de Raad** van oordeel dat de bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten een prioriteit moet vormen voor het openbaar collectief beleid. Hij drong aan op het recht op behoorlijke huisvesting, met inbegrip van het recht op energie en was van mening dat deze rechten uit de Grondwet effectief moesten worden.

De Raad kan zich de aanbevelingen eigen maken die in het Verslag op het vlak van het recht op wonen naar een resultaatsverbintenis toe worden vermeld. Hij zal echter op enkele ervan de aandacht vestigen.

Net zoals in de andere twee Gewesten wenst **de Raad** de invoering van een verplichte en kosteloze verzekering die huurders en eigenaars dekt tegen inkomstenverlies als gevolg van ontslag of arbeidsongeschiktheid. Hiertoe vraagt hij de uitvoering van de ordonnantie¹⁷ van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 22 januari 2009 betreffende de invoering van een verzekering gewaarborgd wonen voor nieuwe eigenaars.

2.3. De private huurprijzen objectiveren en 2.4. Voorzien in een systeem van huurtoelagen, gekoppeld aan een prijsomkadering

De Raad beveelt aan om beleidskeuzes te maken die rekening houden met de specifieke meerkost van het leven in Brussel, met name op het vlak van huurprijzen.

De Raad is, net zoals het Verslag¹⁸, van mening dat door het tekort aan woningen en de daarbij horende prijsdruk steeds sterkere verdringingsmechanismen spelen, waardoor de huishoudens met de laagste budgetten « uit de markt geprijsd » worden.

De Raad stipt, net zoals het Verslag, het feit aan dat leefloontrekkers, zowel alleenstaanden als gezinnen, die een private huurwoning betrekken, een groot deel van hun leefloon moeten spenderen aan de huur (van de helft tot twee derden)¹⁹.

¹⁶ http://www.esr.irisnet.be/site13/plone/besoc/documents/2.%20Actieplan_jongeren.pdf/view

¹⁷ B.S., 6.02.2009.

¹⁸ Verslag, blz. 12.

¹⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, « *Brussels Armoederapport 2011, Welzijnsbarometer 2011* », Brussel, blz. 62.

Kansarme personen hebben het moeilijk om een woning te vinden omwille van de prijzen, maar ook omwille van de eisen van de eigenaars in termen van huur- en solvabiliteitswaarborg. Het Verslag wijst op de moeilijkheden op het terrein, die met name verbonden zijn aan het feit dat de banken weinig happig zijn om een bankgarantie toe te kennen aan hun cliënten terwijl ze het nochtans verplicht zijn, en dat eigenaars een waarborg in contant geld vragen en krijgen²⁰.

De Raad stelt voor om het beginsel van een huurtoelage aan te moedigen in het kader van een overeenkomst tussen de publieke overheden en de eigenaars²¹.

2.5. Een centraal huurwaarborgfonds invoeren en aanbeveling 2.1. van het hoofdstuk over de alternatieve woonvormen : individualisering van sociale rechten

De Raad maakt zich de aanbeveling eigen van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting betreffende de invoering van een centraal huurwaarborgfonds. Hij wijst erop dat « een centraal fonds het beste middel blijft om dit probleem te regelen. Een dergelijk fonds kan de huidige problemen rond de huurwaarborg ondervangen : men kan aan huurders de mogelijkheid geven hun waarborg in schijven te betalen en een stigmatisering (zoals nu het geval is met de OCMW-waarborgbrieven) kan worden vermeden omdat dit fonds betrekking zou hebben op alle huurders »²². Tevens geeft hij de vaststelling aan dat het probleem om een waarborg bijeen te krijgen zich in de grootsteden van de drie Gewesten stelt, en meer in het bijzonder in Brussel dat de meeste huurders heeft en waar de hoogte van de huurprijzen hoge waarborgen met zich meebrengt²³.

Het onderscheid tussen alleenstaande en samenwonende, evenals de financiële gevolgen die hieruit voortvloeien, werken moeilijke situaties in de hand. Omwille van dit statuut aarzelen armen om samen te leven, raken ze geïsoleerd en wordt de solidariteit gebroken gezien ze elkaar niet kunnen helpen door eenzelfde woning te delen. Zoals het Verslag dit voorstelt, vraagt **de Raad** om de kwestie van de kosten en opbrengsten van de individualisering van de sociale rechten grondig te bestuderen.

3.1. De sociale huurwoningen aanpassen aan de heterogeniteit van de huishoudens

Het Verslag vraagt om te voorzien dat het aanbod aan sociale huurwoningen tegemoetkomt aan de heterogeniteit van situaties en huishoudtypes. Het geeft als voorbeeld de kroostrijke gezinnen waarvoor te weinig woningen aangepast zijn aan de vraag. **De Raad** steunt deze aanbeveling²⁴.

3.5. De onroerende voorheffing herzien en daarbij rekening houden met de toestand van het goed

De Raad beveelt aan om de invloed van de kadastrale perequatie van goederen op de gevraagde huurprijzen te onderzoeken.

De Raad vraagt een rechtvaardigere vastgoedfiscaliteit die met name een regulering van de vastgoedmarkt toelaat, zich baseert op een nieuwe kadastrale perequatie en een objectivering van de huurprijzen en die de eigenaars begunstigt die objectieve huurprijzen hanteren en die hun goed onderhouden.

²⁰ Verslag, blz. 32.

²¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Bijdragen van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in « Brussels Armoederapport 2010, Gekruiste blikken », Brussel, blz. 8.

²² Verslag, blz. 20.

²³ Brusselse Bond voor het Recht op Wonen, « Federaal huurwaarborgfonds », Brussel, november 2006, blz. 4.

²⁴ Verslag, blz. 20.

Deel 2 : Toekomstperspectieven van jongeren

De Raad onderzoekt meer in het bijzonder het hoofdstuk over Jongeren in armoede en het deeltijds leren en werken.

De Raad herhaalt dat hij op 15 maart 2012 een advies betreffende het Brussels Actieplan Armoedebestrijding 2012 heeft geformuleerd. Hij voegt deze tekst bij dit advies.

Overwegende deze recente bijdrage aan de opmaak van het « Brussels Actieplan Armoedebestrijding 2012 » dat zich eveneens op de armoedeproblematiek bij jongvolwassenen (16-25 jaar) toespitste, zal **de Raad**, net zoals voor Deel I, maar enkele punten aanstippen die hij naar voren wil brengen : jongeren in armoede, deeltijds leren en werken of « *investeren in het basisonderwijs* » om dit stelsel van uitsluiting te bestrijden, of de eerste beroepservaring.

2.4 Aanpakken van de mobiliteitsproblematiek

De Raad sluit zich aan bij deze aanbeveling²⁵ die wijst op het feit dat bij het deeltijds leren en werken de werkplek, en soms het centrum zelf, niet altijd gemakkelijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Het Verslag verduidelijkt ook dat de tijd en de kost van deze verplaatsingen leerlingen kan ontmoedigen om voor een bepaalde werkplek te kiezen en de opleiding er vol te houden. Hij sluit zich aan bij de pistes die worden opgesomd om aan deze problematiek tegemoet te komen.

3.3. Bieden van reëel perspectief op kwaliteitsvolle jobs

De Raad herhaalt dat hij op 27 februari 2012 een advies betreffende het Strategisch Actieplan Partnership van ACTIRIS 2012-2013 heeft geformuleerd.

*
* *

²⁵ Verslag, blz. 126.